

Α'

Ήμουν δεν ήμουν πέντε χρονών, αφότου ορισμένοι τύποι γυναικών μού άρεσαν εξαιρετικά. Αλλά για μερικές απ' αυτές ήτο τόσο ξεχωριστή η προτίμησή μου και τέτοια συγκίνηση αισθανόμουν όταν τις έβλεπα, όταν με επλησίαζαν, μου μιλούσαν και μάλιστα με χάιδευαν, ώστε σήμερα να νιώθω πως η αγάπη μου γι' αυτές ήτο κάτι περισσότερο ή κάτι διαφορετικότερο από κοινή και απλή αγάπη. Στην αρχή, αυτή η αγάπη ήτο στην αίσθηση, προπάντων στην αφή· γιατί μ' άρεσαν κατά προτίμηση οι άσπρες και παχουλές. Το αίσθημα του αρμονικού συνόλου και της έκφρασης φαίνεται ότι δεν το είχα στην αρχή ή το είχα πολύ αδύνατο, ίσως και διαφορετικό.

Αλλά πάλι, μεταξύ των γυναικών που μ' άρεσαν, η προτίμησή μου έπεφτε στα κορίτσια κι αυτά μεγάλα, πάνω από δεκαπέντε και δεκάξι ετών, που 'σαν δηλαδή «κοπελιές», τέλεια διαμορφωμένες πια.

Τα μικρά κορίτσια, μάλιστα τ' άνηβα, όχι μόνο δε μ' άρεσαν, αλλά θαρρώ μάλιστα πως μου 'σαν και λίγο αντιπαθητικά.

Την επανάσταση του 1866 καταφύγαμε σ' ένα χωριό, ορεινότερο από το δικό μας, για να γλυτώσομε από τους Τούρκους. Εκεί μας φιλοξένησε για κάμποσο καιρόν ένας παπάς Σύγγελος· κι ήμουν ευτυχής, γιατί μου 'διδαν μέλι και καρύδια, αλλά περισσότερο γιατί μ' άρεσαν οι θυγατέρες του Συγγέλου, δυο κορίτσια λευκά κι αφράτα.

Η αγάπη μου δεν ήτο προσωπική και δεν γνώριζε αποκλειστικότητες. Πήγαινε γενικώς προς τα κορίτσια που 'σαν του τύπου της αρέσκειάς μου. Όταν γίνηκε αποκλειστική και σταμάτησε σ' ένα και μόνο πρόσωπο, άλλαξε και χαρακτήρα κι αίσθημα. Η αγάπη μου γίνηκε ψυχικότερη.

Ήρθε μέρα που 'νίωσα πως απ' όλες που μ' άρεσαν μια αγαπούσα ξεχωριστά και τόσο περισσότερο που κατάλαβα ότι μόνον αυτή αγαπούσα. Τη λέγανε Βαγγελιό· ήτο μάλιστα κι ακροσυγγένισσά μας. Και το Βαγγελιό δεν είχε τον τύπο τής έως τότε αρέσκειάς μου. Ήτο ψηλόλιγνη και μελαχρινή· ηλικίας πάνω από τα δεκαοχτώ, ίσως και πάνω από τα είκοσι.

Σ' αυτήν έβλεπα περισσότερο την έκφραση της ψυχής, παρά της σάρκας την άψυχη λευκότητα κι

αβρότητα. Στο εξωτερικό σύνολο του Βαγγελιού, στη στάση και στην κίνηση, στη φωνή, στο βλέμμα και το γέλιο παρουσιαζότανε μια γλυκιά και πονετική ψυχή. Στα μαύρα της μάτια έβλεπα μιαν αγίαν καλοσύνη, κάτι από το βλέμμα της Παναγίας· κι η γλυκιά της φωνή, όταν ακόμη έλεγε ασήμαντα κι αδιάφορα, ήτο μουσική που 'φτανε στα βάθη της ψυχής μου κι εγέμιζε τρυφερότητα την καρδιά μου. Όσες φορές την έβλεπα, μου 'διδε τη χαρά και την ευτυχία κι η φωνή και το χαμόγελό της ήσαν τα φάρμακα για κάθε μου λύπη. Όταν μ' άγγιζαν, όταν μ' εθώπευαν τα χέρια της ή με φιλούσαν τα χείλη της, χυνότανε στις φλέβες μου ένα πραϋντικό φίλτρο που 'λιωνε κι έδιωχνε κάθε πόνο. Και πολλάκις θα 'θελα να κοιμηθώ κάτω από τα χείδια της, σ' εκείνη τη γλυκιά κι άλυπη κατάσταση, και να μη ξυπνήσω ποτέ. Πολλές φορές πραγματικώς κοιμήθηκα με τέτοια ευτυχία πάνω στα γόνατά της, όταν το βράδυ ερχότανε σπίτι μας γι' αποσπερίδα.

Οι δικοί μου δεν άργησαν να νιώσουν την εξαιρετική αγάπη μου στο Βαγγελιό· κι άρχισαν να τη μεταχειρίζονται ως σωφρονιστικό μέσο για να με ησυχάζουν, να καταπαύουν τις δυστροπίες μου. Κοντά δε στους δικούς μου έμαθαν κι οι ξένοι την αδυναμία μου κι έπαιζαν με τον πρώιμο έρωτά μου. «Ποια θα

πάρεις, Γιωργιό;» με ρωτούσαν. Κι εγώ πάντα έδινα την ίδια απάντηση: «Το Βαγγελιό». Κι επειδή ήσαν κι άλλες μ' αυτό το όνομα στο χωριό, προσδιόριζα: «Το Βαγγελιό της θειας του Δεσποινιού».

Εις το σπίτι μου 'λεγαν την απειλή: «Καλά, να το πω του Βαγγελιού, να μη σ' αγαπά μπλιο!». Και παρευθύς επαύανε και κλάματα και αταξίες.

Μια μέρα που 'παιζα με άλλα παιδιά έπεσα κι έκαμα μεγάλη πληγή στο μέτωπο. Αίματα έτρεχαν κι έβαλα φωνές μεγάλες. Γυναίκες έτρεξαν κι επροσπάθησαν να μου σταματήσουν το αίμα και να με κατασυχάσουν. Αλλά μόνον όταν ήρθε το Βαγγελιό και μ' άγγιξε το χέρι της κι άκουσα τη φωνή της, καταπραϋνθηκα μεμιάς. Μου 'βαλε κι αράχνη στην πληγή και το αίμα σταμάτησε. Έπειτα με σήκωσε στην αγκαλιά της και με πήγε σπίτι. Τι ευτυχία που μου 'δωκε κείνη η πληγή!

Κι ενώ με πήγαινε, με φιλούσε και μου 'λεγε:

«Πονείς ακόμη, Γιωργιό μου; Δεν πονείς· ε;... Μα μπορείς να πονείς μπλιο 'κειά που σε φίλησα 'γώ; Πόσο μ' αγαπάς εδά;»

«Πολλά, πολλά», της έλεγα κι έκλεια τα μάτια μου από ευτυχία.

«Να χαρώ εγώ!...»

Και μου 'διδε νέα φιλιά.

Όσες φορές αρρώσταινα, ο καλύτερός μου γιατρός ήτο το Βαγγελιό. Άμα την έβλεπα, άμα το χέρι της άγγιζε το μέτωπό μου, όσο βαριά κι αν ήμουν άρρωστος, το χαμόγελο ανέβαινε στα χείλη μου. Κι η παρουσία της είχε τη μεγαλύτερη θεραπευτική δύναμη στις αρρώστιες μου. Αλλά και τα πιο πικρά και δυσάρεστα φάρμακα τα 'παιρνα, ευχάριστα μάλιστα, από τα χέρια της.

Η μεγάλη μου ευτυχία ήτο να με κρατεί στην αγκαλιά της. Και σα μ' έπαιρνε από κάτω και με σήκωνε στο ύψος του αναστημάτου της, ήμουν στα ουράνια.

Για να γελούν, άλλα κορίτσια άρχισαν τάχα να κάνουν αντίπραξη του Βαγγελιού, και προσπαθούσαν με χάδια και δώρα να μ' αποσπάσουν από την αγάπη της. Αλλ' εγώ ήμουν ακλόνητος. Κι όταν το Βαγγελιό μ' άκουε να λέω πως μόνον αυτήν αγαπούσα και μ' έβλεπε να τραβιούμαι από τ' άλλα κορίτσια, που 'θελαν να με φιλήσουν, κι έτρεχα σ' αυτήν, ενθουσιαζόταν αληθινά, μ' έσφιγγε στην αγκαλιά της και με καταφιλούσε. Μου 'μαθε και μια πεισματική μαντινάδα να τη λέω στις αντίζηλές της:

*Μια 'ν' η γι-αγάπη π' αγαπώ, μια 'ναι, μα το Θεό μου,
με τσ' άλλες παίζω και γελώ, για να περνά ο καιρός μου.*

Αλλ' εις το περιβόλι της ευτυχίας μου εφύτρωσε κι ένα φαρμακερό αγκάθι που το λένε ζήλια. Και το πρώτο του κέντημα το 'νιωσα μια μέρα π' άκουσα να λεν οι γυναίκες πως ο Γιάννης του Ραφτογιώργη, ένα όμορφο και γερό παλικάρι είκοσι χρονών, αγαπούσε το Βαγγελιό και θα τη ζητούσε.

Έπαιζα εκεί κοντά κι όταν άκουσα την ομιλία πετάχτηκα.

«Και το Βαγγελιό αγαπά τονε;»

«Μπρε το ζηλιαρόκατο!» είπεν η μάνα μου, που 'τον με τις άλλες γυναίκες.

«Όι, τη μούρη σ' αγαπά!» είπε μια ξαδέρφη μου. «Μωρέ νιος και θέλει κι αγαπητική!»

Εγώ πλησίασα πειστωμένος και, κτυπώντας τους γρόθους μου τον ένα στον άλλο, είπα στην ξαδέρφη μου:

«Ναι, ναι, εμέν' αγαπά. Α δε σ' αρέσω σένα, του Βαγγελιού τ' αρέσω. Μου το λέει αυτή κι ίντα λες εσύ δεν τ' ακούω».

«Μωρέ μούτρα!» είπε πάλιν η ξαδέρφη μου.

«Καλύτερά 'ναι τα δικά σου;»

«Μωρέ, ό,τι κι α λες δε σ' αγαπά».

«Όι, εσέν' αγαπά!»

Η ξαδέρφη γέλασε:

«Εμένα; Δε μου χρειάζεται η γι-αγάπη τση».

Από κείνη τη μέρα, για να ερεθίζουν τη ζήλια μου, μου 'λεγαν κάθε λίγο πως το Βαγγελιό δε με ήθελε, γιατί 'ήμουν μικρός, κι ότι γλήγορα θα 'τρωγα τη χυλόπιτα από το Γιάννη. Κι εγώ πότε έκλαιγα, πότε θύμωνα και πετούσα πέτρες κι ό,τι πρόχειρο έβρισκα.

Το χειρότερο είναι πως κι αυτό το Βαγγελιό, χωρίς να προσέχει στο κακό που μου 'κανε, έλαβε μέρος σ' αυτό το παιγνίδι κι έβρισκε αφορμές να μου λέει:

«Τότε δε σ' αγαπώ. Θα πάρω το Γιαννάκο».

Αν μπορούσα να ψυχολογήσω, θα μ' ανησυχούσε τ' όνομα τ' αντίζηλού μου, όπως το 'λεγε. Από το χάδι, που 'διδε σ' αυτό τ' όνομα, θα καταλάβαινα πως δεν της ήταν αδιάφορος κι ότι η αγάπη της για μένα ήτο παιγνίδι.

Κοντά στους άλλους άρχισε να με πειράζει κι αυτός ο Γιάννης· κι όταν με συναντούσε, μου 'λεγε:

«Γιάε, μωρέ, άντρας, και θέλει και γυναίκα!»

«Ντα δε θα μεγαλώσω κι εγώ;» του 'πα μια μέρα απειλητικά.

«Ωστε να μεγαλώσεις εσύ, θα το πάρω 'γώ το Βαγγελιό».

Να σκάσω εγώ από το θυμό κι από τη συναίσθηση της αδυναμίας μου. Αν μπορούσα, θα τον σκότωνα· αλλά δε μπορούσα κι έπρεπε να σκύψω στην τυραννική του υπεροχή, γιατί 'ήτον μεγαλύτερος κι

ισχυρότερος. Μια μέρα λέω στη μητέρα μου:

«Γιάννιτα, μάλ', δε μ' έκανες πλια μεγάλο;»

Η μάνα μου γέλασε.

«Όλοι, Γιώργη μου, γεννούνται μικιοί κι ύστερα μεγαλώνουνε. Και συ σα γενείς του καιρού του Γιάννη, θα γενείς μεγάλος σαν αυτόν».

«Μα ώστε να μεγαλώσω, θα πάρ' ο Γιάννης το Βαγγελιό».

Η μητέρα μου με πήρε στην αγκαλιά της και με χάρδια προσπάθησε να με παρηγορήσει.

«Ντα δε σου 'πε το Βαγγελιό πως εσένα μόνο αγαπά;»

«Ναι, μα ο Γιάννης μου 'πε πως, ώστε να μεγαλώσω, αυτός θα τηνε πάρει».

«Κι εχαθήκαν οι κοπελιές, υγιέ μου; Παίρνεις, σα μεγαλώσεις, άλλη και καλύτερη».

«Όι, εγώ το Βαγγελιό θέλω. Δε θέλω άλλη».

«Ε, καλά, κανακάρη μου, το Βαγγελιό θα πάρεις· και μην ακούς ίντα σου λέει ο Γιάννης».

Τι θα 'διδα να 'μουν μεγάλος να δει τότε ο Γιάννης!

Σε κάμποσον καιρό γίνηκε ο γάμος μιας ξαδέρφης μου. Καλεσμένο το Βαγγελιό, καλεσμένος κι ο Γιάννης· εκεί κι εγώ, που να μην είχα πάει. Στο χορό βλέπω το Γιάννη να κρατεί το Βαγγελιό κι ανάβει η

ζήλια μου. Κι επειδή όλοι γνώριζαν την αγάπη μου, με κοίταζαν με πονηρή περιέργεια. Κι ένας απ' έξω από το χορό μού 'πε μια πειραχτική μαντινάδα:

*Ξανοίξετε το μπόι του, δέτε και τη θωριά του,
και θέλει κι αγαπητική, διάλε την αθρωπιά του.*

«Απηλοήσου του» μου ψιθύρισε κάποιος από δίπλα μου. Και σιγά μου υπαγόρευσε την απάντησή:

*Μη με θωρείς κοντό κοντό και χαμηλοζωσμένο,
απού τη γης δε φαίνομαι και τσι καρδιές μαραίνω.*

Αλλά το δίστιχο δε μ' άρεσε, ίσως διότι με πολυμί-
κραινε. Ήθελα να πω κάτι τι πιο περήφανο, απειλητι-
κό μάλιστα. Κι αυτό μου υπαγόρευσε άλλος:

*Μην παίρνεις την αγάπη μου, γιατί θα μεγαλώσω
και θα σου δώσω μπαλωτιά στη γης να σε ξαπλώσω.*

Το πείσμα μού 'δωκε το θάρρος να πω το δίστιχο, μισό τραγούδι μισό απαγγελία. Αλλά και το Βαγγε-
λιό ήρθε στη βοήθειά μου· και με τη γλυκιά της φωνή
τραγούδησε για μένα:

*Θαρρείς πως είμ' εγώ μικιό, πως δεν πονεί η καρδιά μου;
Σαν του μεγάλου καίονται μέσα τα σωθικά μου.*

Κι όταν πιασμένη στο χορό πέρασε κοντά μου, έσκυ-
ψε μια στιγμή και με φίλησε. Ο Γιάννης με κοίταζε και

χαμογελούσε πειραχτικά, σα να μου φάνηκε· κι εγώ άρχισα να κλαίω από πείσμα αδυναμίας. Το Βαγγελιό αφήκε σε λίγο το χορό, ήρθε και κάθισε κοντά μου κι αφού με πήρε στα γόνατά της, μου 'πε:

«Γιάιντα κλαις, Γιωργιό μου; Δεν το κατές πως εσέν' αγαπώ;»

«Και το Γιάννη δεν τον αγαπάς;» είπα μ' αναφιλητό.

Αν δεν ήμουν τόσο μικρός, θα διάκρινα ίσως ένα μικρό δισταγμό στη φωνή της όταν μου 'πε:

«Δεν τον αγαπώ... καθόλου».

Το Βαγγελιό είπε ψέμα, γιατί το Γιάννη τον αγαπούσε. Ο Γιάννης όμως δεν την αγαπούσε αληθινά ή άλλαξε γνώμη και μετά κάμποσον καιρόν αρραβώνιασε άλλη. Τότε είδα κι εγώ το Βαγγελιό να κλαίει· αλλ' αν κι η λύπη της πρόδιδε αγάπη για το Γιάννη, μ' έκαμε να τη συμπαθήσω περισσότερο κι ακόμη να μου γίνει πιο μισητός ο Γιάννης.

Β΄

Τα χρόνια περνούσαν, το Βαγγελιό δεν παντρευότανε κι εγώ εξακολουθούσα να την αγαπώ. Έτσι έγινα οχτώ ετών, έφτασα στα δέκα. Αλλά τότε έγινε ανάγκη να πάω σ' ανώτερο σχολείο, στην πόλη, που απείχε μιας μέρας και περισσότερο δρόμο από το χωριό μας. Εγώ δεν ήθελα να πάω. Ούτε φιλοδοξία να μάθω περισσότερα είχα, ούτε να γνωρίσω άλλους τόπους πεθιμούσα. Το χωριό, όπου 'τον το Βαγγελιό, οι δικοί μου κι οι φίλοι μου, ήταν αρκετό για την ευτυχία μου. Αλλά τι να κάμω; Το μόνο που μπορούσα ήτο να κλαίω, κι έκλαψα πολύ. Η μόνη μου παρηγοριά ήτο η σκέψη ότι θα γύριζα μεγάλος, με γράμματα ανώτερα και με της χώρας τον αέρα, ώστε να γίνω περισσότερο άξιος της αγαπημένης μου.

Έκαμα δυο ή τρία χρόνια στην πόλη. Στις διακοπές έβγαίνα στο χωριό· και μόλις έφτανα, ο νους μου στο Βαγγελιό. Η μητέρα κι η αδερφή μου άρχισαν

να πειράζονται γι' αυτή την προτίμηση. Τις έπιασε είδος ζήλιας. «Μα, καημένο παιδί» έλεγε η μάνα μου «μέλι 'χει αυτή η κοπελιά;»

Εγώ το 'ξερα τι μέλι είχαν ή μάλλον τώρα άρχιζα να το νιώθω, διότι έως τότε η αγάπη μου ήτο αίσθημα κατά πολλά αυτοαγνούμενο και μιμητικό. Τώρα όμως άρχιζε να καίει και να διαφωτά μέσα μου μια φωτιά που δε μ' άφηνε να την αγνοώ.

Αλλά σ' αυτή την αυτοανακάλυψη με βοήθησε και το Βαγγελιό. Ήμουν μεταξύ δεκατριών και δεκατεσσάρων ετών, όταν στις διακοπές του Πάσχα πήγα στο χωριό. Στο σπίτι μας βρήκα το Βαγγελιό κι η σκέψη πως είχαν έρθει επίτηδες, γιατί με περίμενε, μ' έκαμε να πετάξω. Αλλ' όταν έφυγα από την αγκαλιά της μάνας μου για να πάω σ' αυτήν, βρέθηκα σε μια κατάσταση που δεν την είχα γνωρίσει έως τότε. Είχα παραλύσει κι έτρεμα.

«Κ' αυτός εμεγάλωσε, γίνηκε άντρας!» είπε το Βαγγελιό. «Εγώ φοβούμαι να τονε φιλήσω σαν πρώτα».

Αυτά τα λόγια με χαροποίησαν, αλλά μ' έφεραν κι άνω κάτω. Ήμουν σαστισμένος. Κι εγώ φοβόμουν, όχι να ορμήσω, όπως πριν, στην αγκαλιά της, αλλά και μόνο να την πλησιάσω. Αλλ' όταν σ' ένα λεπτό νίκησα το δισταγμό μου και το Βαγγελιό μ' αγκά-

λιασε και με φίλησε, μου φάνηκε ότι τώρα με φιλούσε διαφορετικά. Τα φιλιά της ήσαν λιγότερα, αλλά και διαρκέστερα, κι όλα στο στόμα. Μου φάνηκαν ότι έκαιγαν κι αισθάνθηκα ότι τα μάγουλά μου άναψαν.

Το Βαγγελιό γύρισε κι είπε στη μητέρα μου γελαστή:

«Εδά που μάκρυνε και μπορώ να τονε φτάνω, δίχως να σκύφτω, δεν κάνει μπλιο να τονε φιλιώ».

Η μάνα μου δεν είπε τίποτε, ούτε και γέλασε. Κι εγώ δεν τόλμησα να ζητήσω εξήγηση, αν κι αυτό που 'πε το Βαγγελιό δε μου 'τον ολότελα ευκολονόητο. Η αποσβόλωσή μου αύξαινε από τις πολλές απορίες που 'πεσαν διαμιάς στο λογισμό μου. Γιατί τώρα δεν τολμούσα να κοιτάξω το Βαγγελιό στα μάτια; Γιατί την ντρεπόμουνα, σα να την έβλεπα πρώτη φορά; Γιατί έλεγε πως τώρα που μεγάλωσα δεν έπρεπε να με φιλούν; Κι εγώ που 'μουν τόσον ανυπόμονος να μεγαλώσω! Μήπως θα καταντούσα τώρα να το θεωρώ δυστύχημα πως μεγάλωνα; Από την ψυχρή σιωπή της μάνας μου κατάλαβα πως περισσότερο κι από το Βαγγελιό ήτο της γνώμης ότι στην ηλικία μου δεν μου ταίριαζαν πια φιλιά και χάδια. Σήμερα σκέπτομαι ότι το Βαγγελιό πέταξε κείνο το λόγο για να δει την εντύπωση και τη γνώμη της μητέρας μου. Αλλ' επειδή κι η μητέρα μου κατάλαβε το σκοπό της,

σιώπησε. Κι η σιωπή της όμως έλεγε τη σκέψη της, κι απόφευγε συνάμα να πει πράγματα δυσάρεστα, που δεν ήθελε να τα πει.

Τ' απόγεμα ήρθε μια θεια μου κι άκουσα τη μητέρα μου να της λέγει:

«Ήρθε κι η Βαγγελιά του Δεσποινιού κι ήρχιξε το Γιωργή τα φιλιά. Ήθελα να 'σουνε να δεις πώς ήκανε. Σα να 'θελε να ρουφήξει το αίμα του κοπελιού!»

Η θεια μου σκέφθηκε λίγο κι έπειτα είπε:

«Δε θα παντρευτεί μπλιο αυτή η κοπελιά; Αργεί να παντρευτεί και πρέπει πως απού τη λαχτάρα τση παντρειγιάς τσ' έρχεται σαν κουζουλάδα».

«Και στο παιδί μου μένα θα ξεθυμάνει η κουζουλάδα τση;»

«Η πυρωμάδα τση», άλλαξε τη λέξη η θεια μου και χαμήλωσε τη φωνή της.

Δεν άκουσα τη συνέχεια της ομιλίας, γιατί η μάνα μου μ' έδιωξε. Αλλά τη στιγμή που ξεπόρτιζα, έφτασε στ' αφτιά μου μια λέξη της μάνας μου, πρωτάκουστη για μένα, που 'μοιαζε με τη μυστηριώδη λέξη της θειας μου. Αλλ' από τον τρόπο που 'πε η μάνα μου τη λέξη κείνη, «η πυρωμένη», κατάλαβα πως ήτον υβριστική και κακή. Εμάντευσα δε πως από 'δώ και πέρα η αγάπη μου κιντύνευε και προκαταβολικώς άρχισα ν' ανησυχώ και να λυπούμαι.

Το Βαγγελιό δε μετάρθε στο σπίτι μας κάμποσες μέρες. Αλλ' ήταν και Μεγάλη βδομάδα και την έβλεπα στην εκκλησία ή έξω.

Τη Μεγάλη Παρασκευή τα κορίτσια του χωριού σκόρπισαν στα περιβόλια και στις ανθισμένες πλαγιές, και χαρούμενα μάζευαν λουλούδια για τον Επιτάφιο. Κάθε μία έπρεπε να πάει μίαν ανθοδέσμη στον Επιτάφιο της ενορίας της κι είχανε συνορισίο ποια να συνθέσει την ωραιότερη. Εκεί π' ανθολογούσαν, σιγοτραγουδούσαν κιόλα. Στο ξεστόλισμα του Επιταφίου, της καθεμιάς την ανθοδέσμη θα την άρπαζε κείνος που τη ρεγότανε· κι αν ήταν δυο ή τρεις οι εραστές, μπορούσε να γίνει και μάχη. Ώστε, κοντά στο θρησκευτικό αίσθημα, ήτο και κάποιο άλλο αίσθημα που κινούσε τους διαλογισμούς των κοριτσιών.

Μια 'π' αυτές τις κοριτσίστικες συντροφίες πήρε και μένα στο γύρο των. Σ' αυτές, εννοείται, ήτο και το Βαγγελιό. Τα κορίτσια με ρωτούσαν πώς πέρασα στη χώρα.

«Και δεν ανεζήτηξες το χωριό;» μου 'πε μια.

Με το κεφάλι έκαμα ναι, αλλά τα μάτια μου στράφηκαν στο Βαγγελιό. Αυτό το κίνημά μου το 'δαν τα κορίτσια και μια ξεφώνησε:

«Μπρε τον πονηρό! Είδετε την αματιά που τσ' ήριξε;»

Γέλασαν κι αυτή που 'καμε τ' αναφώνημα είπε στην αδερφή μου:

«Άκου τα συ. Καλύτερα 'πό σένα κι απού τη μάνα του 'χει τη Βαγγελιά. Δε ζηλεύεις;»

«Γιάντα να ζηλέψω; Εγώ 'μ' αδερφή του. Εσείς πρέπει να ζηλεύγετε, που απ' όλες σας edιάλεξε το Βαγγελιό».

«Μα θαρρείς πως δε ζηλεύομε;» είπε άλλο κορίτσι με ειρωνεία. «Τέτοιο ντελικανή ποια δε θα τον ήθελε; Μα σα δε μασε μπεγιεντίζι, να σκάσομε μαθές; Μόνο μικιός που μασε πέφτει μια ολιά».

Τώρα, βλέπετε, ήμουν μικρός.

Σ' αυτό το μεταξύ κάτι μουρμούρισε το Βαγγελιό που δεν τ' άκουσα, αλλά μάντευσα ότι η ομιλία τής ήτο δυσάρεστη. Έπειτα έτρεξε σε μια κουφοξυλιά, καταστόλιστη με τα δαντελωτά λευκά της άνθη. Κι ενώ ψήλωνε, για να φτάξει το άνθος που 'θελε να κόψει, έλεγε:

«Τούτονε θα βάλω στη μέση τση ροδαράς μου και γύρου γύρου τ' άλλα σειρές».

Αλλά μάλλον φαίνεται πως ήθελε να κρύψει την κοκκινάδα που 'χε χυθεί στο πρόσωπό της και να στρέψει αλλού την ομιλία.

Σε λίγο ένα κορίτσι λέγει του Βαγγελιού:

«Δεν είδες πώς ήλλαξε η φωνή του Γιωργιού;»

«Πώς ήλλαξε;» είπε το Βαγγελιό· φαίνεται όμως ότι πρώτη αυτή 'χε παρατηρήσει αυτή τη μεταβολή, κι έκανε πως δεν καταλάβαινε.

«Εχόντρυνε η φωνή του. Μιλεί βραχνά, σαν τα πετειναράκια, όντε πρωτοκράζουνε».

«Αντροπατεί» εξήγησε η αδελφή μου, όπως άκουσε τη μητέρα να λέγει. «Εμεγάλωσε· δεν τονε θωρείς;»

Εγώ ο ίδιος δεν είχα προσέξει σ' αυτή τη μεταβολή της φωνής μου. Αυτή δε η παρατήρηση και τα σχετικά που άκουσα μου 'δωκαν αφορμή κι άλλων σκέψεων. Συλλογισμένο ήτο και το Βαγγελιό· κι ενώ τ' άλλα κορίτσια τραγουδούσαν ή έψαλλαν τροπάρια του Επιταφίου, αυτή σιωπούσε. Μια στιγμή, σαν να αισθάνθηκα το βλέμμα της, στράφηκα και τα μάτια μας αντικρίστηκαν. Με κοίταζε μελαγχολική, γιατί 'νιωθε την ταραχή μιας καρδιάς που 'τον ακόμη πολύ παιδική για τέτοια βάσανα· αλλά και διότι στη δική της ψυχή γινότανε πολύ μεγαλύτερη τρικυμία από το αδύνατο αίσθημα όπου την έριξε η μοίρα της, κι άρχιζε να προβλέπει τα βάσανα που την περίμεναν. Σα να 'το μαγνήτης, πάντα κοντά της βρισκόμουν· και μια στιγμή που 'χαμε μακρυνθεί λιγάκι από τις άλλες, σιγοτραγούδησε μια μαντινάδα που μόνον εγώ άκουσα:

Δεν είναι πόνος να πονεί, πόνος να θανατώνει,
σαν την αγάπη την κρυφή, όντε ξεφανερώνει.

Έπειτα με κοίταξε και το βλέμμα της έλεγε: «Σε καταλαβαίνω, καημένο παιδί· μα συ πώς να με καταλάβεις;».

Κι η σοβαρότη που 'χε το πρόσωπό της τελείωσε σ' ένα μελαγχολικό χαμόγελο.

Τα κορίτσια μιλούσαν για το ξεστόλισμα του Εχτάφιου, ως τον έλεγαν· κι αναμεταξύ των πειραζόντανε για τους αγαπητικούς των. Πείραζαν περισσότερο και σκληρά μια άσχημη και παράωρη, και της απέδιδαν ως εραστήν ένα τραυλό, βραδύγλωσσο κι ηλίθιο, λεγόμενο Δημήτρη κι επιλεγόμενο περιπαιχτικά Φορδακό.

«Βγενιό» της είπε μία «να βάλεις στη ροδαρά σου και καρδαμουλίδες».

«Γιάιντα καρδαμουλίδες;» ρώτησε άλλη.

«Γιατί θ' αρέσουνε του Δημητρού».

«Οι καρδαμουλίδες τ' αρέσουνε;»

«Δεν αρέσουνε των αφορδακώ;»

Το Βγενιό θύμωσε.

«Εκείνος που μ' αγαπά, μωρή, δεν είν' αφορδακός. Είναι καλύτερος από κείνο που θα πάρεις εσύ».

Δεν αφήκαν απείρακτο και το Βαγγελιό και μένα μαζί.

«Μη ξεχάσεις να βάλεις χαμηλά τη ροδαρά σου, γιατί δε θα φτάξει το Γιωργιό και θα τηνε πάρει κιανείς άλλος».

Το Βαγγελιό έκαμε να γελάσει, αλλά φαινότανε πως δεν είχε όρεξη.

Στο πείσμα όμως κείνης που 'θελε να με πειράξει γιατί 'ήμουν μικρός, εγώ στο ξεστόλισμα πήρα την ανθοδέσμη του Βαγγελιού. Αλλ' αν αυτό ήτο για μένα θρίαμβος, πολύ φοβούμαι σήμερα ότι το Βαγγελιό θα αισθάνθηκε κρυφή λύπη, γιατί δε βρέθηκε κανείς νέος να πάρει την ανθοδέσμη της, αλλά την αφήκαν σ' ένα παιδί δεκατεσσάρω χρονώ.

Στη δεύτερη Ανάσταση ήρθ' έξω στην εκκλησία το Βαγγελιό κι έκαμε το Χριστός Ανέστη με τη μητέρα και την αδερφή μου. Ήρθε και σε μένα, αλλά τα χείλη της πέρασαν από το μέτωπό μου, χωρίς να 'γγίξουν.

Έμεινα και τη βδομάδα της Λαμπρής στο χωριό· αλλ' όλες αυτές τις μέρες μια φορά μόνο ήρθε στο σπίτι μας το Βαγγελιό και μια φορά πήγα στο δικό των. Όταν ήρθε, μου 'φερε αυγά κόκκινα και κουλούρια. Αλλά πάλι δε με φίλησε. Άπλωσε μόνο το χέρι της και μου θώπευσε τα μαλλιά· κι αφού δεν έκαμε την αρχή, κι εγώ δεν είχα το θάρρος. Ενώ όμως μιλούσε με τη μάνα μου, πλησίασα στην καθέκλα της και πήρα στάση παραπονετική. Διψούσα τα φιλιά της.

Το κατάλαβε και τ' αγαπημένο της χέρι απλώθηκε πάλι στο κεφάλι μου. Επήρα θάρρος και κινήθηκα προς την αγκαλιά της· αλλά το ίδιο χέρι μ' έσπρωξε απαλά.

«Όι, Γιωργή μου, δεν κάνει. Δεν το 'παμε πως εδά 'σαι μεγάλος και δεν είσαι μπλιο για φιλιά;»

«Καλά σου το λέει, ξενινιασμένε» είπε με θυμό η μάνα μου. «Δεν πας όξω να βρεις τσι σόγκαιρούς σου, μόνο κάθεςαι στο σπίτι με τσι γυναίκες, σα να 'σαι κοπελιά; Δεν ντρέπεσαι μια ολιά!»

Όρμησα έξω, αλλά δεν πήγα μακριά· κι όταν σε λίγο έφευγε το Βαγγελιό, μ' είδε να κλαίω πίσ' από ένα δέντρο. Αλλ' ως να φοβήθηκε τη μάνα μου, που 'χε προβάλει στην πόρτα, μου 'ριξε μόνο μια πονετική ματιά και πέρασε χωρίς να μου πει λέξη.

Η μητέρα μου ήρθε 'κεί που 'κλαιγα και μου 'πε με χλευαστική φωνή τώρα:

«Γιάε, κλαίει και δεν ντρέπεται! Γιάε άντρας! Και δε μου λες γιάιντα κλαις; Γιατί δε σ' αφήκα να κάνεις το μωρό, να σε χαϊδεύουνε, σαν όνταν εκατουργιούσουν απάνω σου; Είδες, μωρέ, άλλο τω χρονώ σου να τονε βάνουν οι κοπελιές στην ποδιά τως; Δε θωρείς το μπόι σου; Εσύ 'σαι, μωρέ, μπλιο ντελικανής και θα σε παίζουν ακόμ' οι κοπελιές, σα μωρό, να σου λένε πως σ' αγαπούνε και πως θα τσι πάρεις; Κρίμας και τα

γράμματα που 'χεις μαθωμένα! Δεν πας να παίζεις τσι κουτσούνες με τα κοπελιδάκια; Μα η Βαγγελιά δεν είναι δα και κοπελιδάκι. Κοσιεφτά κοσιοχτώ χρονώ 'ναι. Αν ήτονε παντρεμένη του καιρού τση, θα 'χε παιδιά σαν εσένα. Μάνα σου πέφτει, μωρέ, και συ κάθεσαι και λες πως την αγαπάς και πως θα τηνε πάρεις. Μα ώστε να φτάξεις εσύ τον καιρό τση παντρειγιάς, αυτή θα 'ναι γρα, ζαρωμένη και φαφούτα. Και δε θωρείς, μωρέ μπουντάλακα, πως από 'δά δεν τηνε θέλει κιανείς και θα 'πομείνει στο ράφι; Θα γεράσει απάντρευτη. Μα είδες εσύ, μωρέ, άντρα κιανένα να πάρει γυναίκα μεγαλύτερή του; Κι εσύ λες πως αγαπάς μια γεροντοκόρη, απού σε περνά δεκαπέντε χρόνους κοντά».

Αυτά τα λόγια, αντί να φέρουν το αποτέλεσμα που 'θελε η μητέρα μου, έφεραν μάλλον το ανάποδο. Κι αν δε μίσησα τη μητέρα μου για την κακία που φανέρωναν τα λόγια της, πάντως θύμωσα πολύ γι' αυτήν.

Ωστόσο δε μπορώ να πω ότι από τη λάσπη που 'ριξε έμεινε αλέρωτη κι απαραμόρφωτη η ζωγραφιά που 'χα στην καρδιά μου. Αλλά κείνο που πρώτα-πρώτα ένιωθα την ώρα κείνη ήτον ένας βαθύς πόνος για κείνο που μάθαινα, ότι την αγαπημένη μου περίμενε μια μεγάλη δυστυχία, να γεράσει ανύπαντρη.

Ήμουν πρόθυμος να κάμω κάθε θυσία για να της εμποδίσω κάθε δυστυχία. Και πόσον θα ήθελα να πάω να την παρηγορήσω. Να της πω πως ήτο πικραμένη και δύστυχη, γιατί περνά ο καιρός και δεν παντρεύεται· μα μένα γιατί δε με λογάριαζε; Αν ήμουν ακόμη μικρός (αν και δε μπορούσα να βεβαιωθώ αν ήμουν μικρός ή μεγάλος), θα μεγάλωνα· και τότε θα την έπαιρνα εγώ. Ας ήτο μεγάλη· η αγάπη μου θα 'ταν πάντα η ίδια.

Αλλά πώς να της πω τέτοια πράγματα που, και μόνο να τα σκέπτομαι, ντρεπόμουνα και μου φαινότανε τεράστια;

Η μέρα που θα 'φευγα για την πόλη πλησίαζε κι ήμουν περίλυπος. Όταν προ δυο βδομάδων ήρθα στο χωριό, ήμουν τόσο χαρούμενος, με τόσες ελπίδες ευτυχίας, και τώρα είχα την απελπισία στην ψυχή. Κι η μελαγχολία μου φάνηκε στη μορφή μου. Ωχρίαζα κι αδυνάτιζα, ως έλεγεν η μητέρα μου, κι αυτό το μεταχειρίστηκε ως πρόφαση εναντίο του Βαγγελιού. Αυτή, με τις πρόωρες ιδέες που μου 'βαλε στο κεφάλι, τάραξε τη γαλήνη της παιδικής μου ψυχής και μ' έβαλε σε λογισμούς αταίριαστους στην ηλικία μου.

Την εντύπωση ότι χλώμιανα κι ότι έπασχα έκαμα και στο Βαγγελιό, όταν μια 'πό τις τελευταίες μέρες συναντηθήκαμε κάτω στα λιόφυτα. Βρεθήκαμε σ' ένα

δρόμο ασύχναστο, που τον σκέπαζαν μεγάλες ελιές.

«Γιάινα, Γιωργιό μου» είπε «εχλώμιανες, απού 'σουν σαν τ' απριλιάτικο ρόδο όντεν ήρθες απού τη χώρα;»

«Γιατί δεν έρχεσαι μπλιο στο σπίτι μας... και φοβούμαι πως δε...»

«Πως δε σ' αγαπώ; Αυτό θες να πεις;»

«Ναι».

«Όι, θέλω να μου το πεις ο ίδιος. Θέλω να τ' ακούσω απού το χρυσό σου στόμα».

«Φοβούμαι πως δε μ' αγαπάς μπλιο».

Έπεσε πάνω μου, ως θύελλα, κι άρχισε να με φιλεί αχόρταγα κι ατέλειωτα στο στόμα, στα μάγουλα, στα μαλλιά. Και τόσο μ' έσφιγγε στην αγκαλιά της, που θα πονούσα αν μ' άφηνε η ευτυχία μου να αισθανθώ πόνο. Έκανε σαν τρελή και με κάθε φιλή μου 'λεγε και μια φράση πύρινη. Μια στιγμή μάλιστα που μου 'δωκε στο στόμα ένα φιλή, αισθάνθηκα στα χείλη μου και μια ελαφρά δαγκωματιά.

«Εγώ δε σ' αγαπώ, εγώ, καρδιά τση καρδιάς μου, εγώ, φως των αματιώ μου; Εγώ που χάνομαι, που θα χαθώ για σένα; Αχ, να μπορούνα να σ' ανοίξω την καρδιά μου! Μα θα με καταλάβεις;... Εγώ, Γιωργή μου, δε σ' αγαπώ, εγώ, εγώ;»

Το κεφάλι της έπεσ' έπειτα στον ώμο μου κάμποσα λεπτά. Η αναπνοή της ήτο βίαιη, σαν να κουράστηκε πολύ, κι η καρδιά της κτυπούσε δυνατά.

Έπειτα άρχισε να κλαίει και τα δάκρυά της έπεσαν στο πρόσωπό μου. Κι είπε με φωνή περίλυπη:

«Μα δε θέλουνε, πουλί μου, να σ' αγαπώ».

«Ποιοι;»

Αντί να μου δώσει απάντηση, με ρώτησε:

«Εσύ θα μ' αγαπάς;»

«Ναι».

«Παντοτινά;»

«Παντοτινά».

«Θέλουνε και δε θέλουνε;»

«Θέλουνε και δε θέλουνε».

Δεν ήτο δύσκολο να καταλάβω ότι η μάνα μου ήτο που δεν ήθελε να μ' αγαπά το Βαγγελιό. Μήπως αλλιώςτικα δεν το 'ξερα; Η μητρική μου αγάπη κι η αγάπη μου για το Βαγγελιό πιάστηκαν κείνη την ώρα σε φοβερή πάλη. Αλλά σ' αυτό ακούστηκαν βήματα κι ομιλίες. Το Βαγγελιό ταραχτηκε και μου 'πε σιγά και βιαστικά:

«Δεν κάνει να μασε δούνε μαζί, μόνο φύγε».

Και τραβήξαμε, αυτή προς το χωριό, εγώ προς τα κάτω. Ήμουν πολύ συγκινημένος κι αισθανόμουν σα διαφορετικός άνθρωπος. Στο φανέρωμα της φλο-

γερής γυναικείας αγάπης ωρίμασα διαμιάς. Και καθώς η πεταλούδα βγαίνει από το κουκούλι της και πετά, βρέθηκα σε νέο κόσμο, και σε νέο φως έβλεπα τον εαυτό μου και την αγάπη μου. Νόμιζα ότι σε μια στιγμή από παιδί έγινα άντρας και στα μάτια της ψυχής μου ανοίχτηκαν μυστήρια. Κι έξω από την ερωτική παραφορά, δε βοήθησε σ' αυτή τη μεταβολή λίγο κι η ταραχή που 'δειξε και μου 'πε το Βαγγελιό, όταν ακούστηκαν βήματα, ότι δεν έπρεπε να μας δουν μαζί. Ο φόβος κείνος μου 'λεγε πως ήμουν αρκετά μεγάλος, ώστε να σκανδαλισθούν όσοι θα μ' έβλεπαν σε μέρος ερημικό μ' ένα κορίτσι. Κι όπως οι νέοι που 'χουν μουστάκια, ήτο φόβος κι εγώ να εκθέσω μ' αφορμή τέτοια ένα κορίτσι. Το χέρι μου πήγε στο πάνω χείλος μου κι εχάδεψε ανύπαρκτο μουστάκι. Χωρίς άλλο όμως δεν ήμουν όπως προ μισής ώρας. Στην ήσυχή μου παιδική σάρκα τώρα άρχιζαν να συνταράσσονται και να χοχλάζουν ηφαιστεια. Η ανάμνηση του γυναικείου κόρφου, π' άγγιζε και πιεζότανε πάνω μου, άναβε το αίμα μου και στη φαντασία μου παρουσιάζοντο απόρρητα της ζωής, που έως τελευταία μόλις υπόπτευα κι ακόμη μου 'μεναν σκοτεινά και μυστηριώδη.

Τη Δευτέρα του Θωμά έφυγα για την πόλη. Κι αυτή τη φορά η λύπη μου ήτο μεγαλύτερη παρά την

πρώτη αναχώρησή μου. Διότι το Βαγγελιό δεν ήρθε να μ' αποχαιρετήσει τώρα που το πεθυμούσα περισσότερο. Αλλ' όταν μάκρυνα λίγο από το χωριό, φάνηκε το σπίτι της θειας του Δεσποινιού στο πάνω μέρος του χωριού, ένα κάτασπρο δίπατο σπίτι με γάστρες στα ψηλά του παράθυρα και μια μεγάλη πορτοκαλιά στην αυλή. Μου φάνηκε πως σ' ένα παράθυρο πρόβαλε το Βαγγελιό. Ήτον εκεί και περίμενε να με δει όταν θα παρουσιαζόμουν στ' ανοιχτό μέρος του δρόμου. Πολλές φορές στράφηκα κι αποχαιρετούσα το σπίτι της αγαπημένης μου, που τη φανταζόμουν να κλαίει ανάμεσα στ' άνθη· κι η καρδιά μου μέσα έλεγε τα τρυφερότερα της λόγια. Αλλ' όταν ο δρόμος απογύρισε κι ένα ύψωμα έκρυψε το χωριό, μου φάνηκε ότι το βουνό κείνο καταπλάκωσε την ψυχή μου.

Έκλαψα πολύ στο δρόμο κι όταν έφτασα στην πόλη μου φάνηκε μαύρη. Πώς θα 'χα την υπομονή να περάσω τους μήνες που 'μεναν ακόμη έως τις θερινές διακοπές; Και πώς θα 'χα νου να μελετώ και να παρακολουθώ την παράδοση; Άμα έπιανα βιβλίο, έμπαινε ανάμεσα της σελίδας και της προσοχής μου ένα πρόσωπο με μαύρα λυπημένα μάτια κι άκουα την αγαπημένη φωνή να μου λέγει: «Θέλουμε και δε θέλουμε, θα μ' αγαπάς;».

Έτσι περνούσα τις σελίδες αφηρημένος, σαν να 'σαν χαρτί άγραφο. Οι καθηγητές μου μ' αγαπούσαν έως τότε και με θεωρούσαν από τους καλύτερους στην τάξη μου. Και τώρα απορούσαν και μου 'λεγαν:

«Τι έπαθες, παιδί μου; Στο χωριό τον αφήκες το νου σου;»

Ο αγωγιάτης, που μ' επήγε στην πόλη με το μολάρι του, ήτο χωριανός μας, με τ' όνομα Δρακογιώργης. Όταν μ' αφήκε να γυρίσει στο χωριό, μου 'πε:

«Και δε θα μου κάμεις εδά, Γιωργιό, κιαμιά παραγγελιά για το χωριό; Δε θα πω χαιρετίσματα σε κιανένα;»

«Σ' όλους να πεις» του 'πα ανόρεξα.

«Και σε κιαμιά ψυχή ξεχωριστά;» ξαναρώτησε με πονηρό χαμόγελο.

Κύμα θυμού ανέβηκε στο λαιμό μου. Μου φάνηκε πως αυτός ο χωριάτης έβαλε τα χοντρά και λερωμένα χέρια του στην καρδιά μου και βεβήλωσε τ' άγια των αγίων. Εγώ που άλλοτε έλεγα σ' όποιο με ρωτούσε ποιαν αγαπώ και ποια θα πάρω, τώρα ήθελα να κρύβω την αγάπη μου στα κατάβαθα της καρδιάς μου.

«Σε κιαμιά» είπα απότομα.

«Καλά: θα μαρτυρήσω κι εγώ του Βαγγελιού (κατές το δα πως είμεστα γειτόνοι) πως είπα του Γιωργιού αν έχει να πέψει στο χωριό ξεχωριστά χαιρετί-

σματα κι αυτός μου 'πε με μάνητα πως δεν έχει. Θεσ να τση το πω;»

Μιλιά εγώ. Αλλ' όταν ο αγωγιάτης δευτέρωσε την ερώτησή του, δεν κρατήθηκα κι είπα όχι μ' ένα ζωηρό ανασήκωμα του κεφαλιού.

Ο Δρακογιώργης γέλασε.

«Πονηρέ! Κρουφό το 'χεις, ε; Πότ' εγίν' η κολοκύθα, πότ' εμάκρυν' ο λαϊμός τση!»

Μ' έπιασε μια ανησυχία, γιατί φοβόμουνα τι θα πήγαινε να πει στο Βαγγελιό ο Δρακογιώργης. Επειδή τον γνώριζα ότ' ήθελε να κάνει αστεία, ίσως θα πήγαινε να πει στο Βαγγελιό πως δεν την αγαπούσα, για να κλέψει κι απ' αυτήν το μυστικό. Και σκέφθηκα να της γράψω γράμμα· αλλ' αμέσως μετανόησα. Αφού δεν ήξερε γράμματα η φτωχή, πώς θα το διάβαζε, και σ' άλλον πώς να εμπιστευθεί να της το διαβάσει;

Ωστόσο κάθισα κι έγραψα ένα γράμμα. Σ' αυτό τη βεβαίωνα για την αγάπη μου και τη λύπη μου που δε την είδα να την αποχαιρετήσω όταν έφευγα. Αλλά και γι' αυτό φοβόμουν μήπως πήγαινε κανείς να της πει ψέματα πως έπαψα να την αγαπώ. Της εξηγούσα τι συνέβηκε με τον Δρακογιώργη· και την έκανα προσεκτική να μη της πει ψέματα ο αγωγιάτης και γελαστεί κι αυτή. Τελείωσα έπειτα το γράμμα με όσες μαντινάδες του χωρισμού ήξερα.

Τον Ερωτόκριτο γνώριζα έως τότε από τις χειμωνιάτικες αποσπερίδες, όπου τον διάβαζαν με μια τραγουδιστή απαγγελία. Τον γνώριζα κι από τα μέρη που τραγουδούσαν στο χορό. Αλλά μόνον τότε μου 'τυχε το βιβλίο και το διάβασα ολόκληρο. Και τόσο βρήκα τον πόνο μου στους στίχους τού αποχαιρετισμού, ώστε έκλαιγα ενώ τους διάβαζα. Μου 'ρθε μάλιστα και ιδέα να κάμω κι εγώ ένα παρόμοιο ποίημα και να περιγράψω τα ερωτικά μου βάσανα. Αλλ' η στιχουργική μου επιχείρηση δεν πήγε πολύ μακριά. Την αφήκα γρήγορα.

Δεν αφήκα όμως και τα γράμματα. Σχεδόν κάθε μέρα έγραφα ένα κατά την ψυχική μου διάθεση. Και τα φύλαγα με τη σκέψη να τα διαβάσω του Βαγγελιού όλα μαζί, όταν το καλοκαίρι θα πήγαινα στο χωριό.

Μετά καιρό είδα και πάλι τον αγωγιάτη στην πόλη. Αλλ' αυτή τη φορά δεν μ' αστειεύθηκε για το Βαγγελιό. Μου 'φερε δυσάρεστα νέα.

«Η Βαγγελιά, η καημένη, δε μπορεί».

«'Ιντά 'χει;» ρώτησα μ' ανησυχία, που δε φρόντισα να κρύψω.

«Κιανείς δεν κατέει. Όλο ανήμπορη κι αρρωσταρά 'ναι. Δε μπορεί καλά καλά να σηκώσει το σταμνί να πάει στη βρύση. Και με τη μάνα σου 'ναι στα

μαχαίρια, μα ίντά 'χουνε δε μπόρεσα να καταλάβω. Η μάνα σου δε θέλει να τη δει στα μάτια τση και λέει και κακά λόγια για την καημένη την κοπελιά. Μ' αυτή δεν ανοίγει το στόμα τση. Ποτέ δεν την ήκουσα να πει κακό για τη μάνα σου. Μα σάμπως λέει αυτή ποτέ για κιανένα και στραβά πατεί; Δεν ήθελε και να μάθεις πως η μάνα σου τηνε κατατρέχει και μου διπλοπαράγγερνε να μη σου πω πράμα. Μα γιάιντα να μη σου τα πω να τα κατές; Εγώ τση χωράτευγα και τσ' ήλεα πως έτσα τα τσιγκρίζουνε πάντα οι πεθερές και [οι] νυφάδες, μα το καημέχαρο το Βαγγελιό δεν έχει όρεξη για γέλια. Εσένα μου παράγγερνε να σε χαιρετώ και μου 'δωκε κι ένα χαιρετισμό να σου βαστώ· καμπόσα κουλουράκια να τρωσ την ταχινή, όντε πας στο σκολειό να τση θυμάσαι. Ύστερα μου 'πε πως αν τύχει κι έμαθες από άλλο πως η μάνα σου τη μάχεται να μη θαρρέψεις, λέει, πως κι αυτή 'χει όχθηρητα τση μάνας σου, γιατί ό,τι κι αν τση λέει, αυτή δε θέλει το κακόν τση».

Το Βαγγελιό του διπλοπαράγγειλε, γιατί γνώριζε την ψυχή μου και καταλάβαινε ότι θα γινόμουνα δυστυχής όταν θα μάθαινα πως η μητέρα μου ήταν άδικη και κακή. Ο χωριάτης όμως από μοχθηρία, ασυνείδητη ίσως, μου 'πε τα όσα γίνηκαν. Και με τέτοια μορφή κακίας μου παρουσίασαν τη μητέρα μου,

που γύρισα πέρα το πρόσωπο. Μου 'τον ανυπόφορο να βλέπω έτσι κείνη που μ' εγέννησε κι αισθανόμουν ντροπή μαζί και θλίψη ν' ανακαλύπτω ότι κείνη, που της έδιδα την καλοσύνη της Παναγίας, ήτο τόσο άδικη και σκληρή για μια κοπελιά σαν το Βαγγελιό.

Η λύπη κι η αγανάχτησή μου ξεθύμανε, όσο μπορούσε να ξεθυμάνει, σ' ένα γράμμα από κείνα που δε θα πήγαιναν. Σ' αυτά τα γράμματα χρωστώ μεγάλη χάρη, γιατί με την παρηγοριά και την ανακούφιση που μου 'δωκαν στις τρικυμίες κείνες της εφηβικής μου καρδιάς, με στήριξαν και με βοήθησαν να περάσω τον καιρό που μου 'μενε μέχρι των εξετάσεων και των θερινών διακοπών. Δε μπόρεσαν όμως να με βοηθήσουν και στα μαθήματα, και τη χρονιά κείνη με δυσκολία τα κατάφερα να προβιβασθώ.